

De lafheid van de Bijlmerramp-journalistiek

Het wrange van de Bijlmervliegramp is dat niet alleen de ophangbouten van de motoren in het vliegtuig en beton en staal van de flat het begaven, maar ook iets fundamenteels in onze publieke sfeer: het vermogen van redacties om “nee” te zeggen tegen hun eigen helden. Vanaf de jaren negentig kreeg één verslaggever de ruimte om een heel universum van complot-schema's rond vlucht LY-1862 te bouwen – van “geheime” routes en een waterlanding die “had moeten” tot ongrijpbare lading en verbrand verarmd uranium – misschien ook wel plutonium – terwijl parlementair onderzoek, medische studies en technisch dossierwerk dat beeld stap voor stap ontmantelden. Onbewuste onbekwaamheid was een voorname factor. Toch werd uiteindelijk niet de taaie correctie gevierd, maar de mythe: niet de saaie pdf's en archiefdozen, maar de man die er verontwaardigd overheen bulderde. Na een parlementaire enquête in 1999 en Rampvlucht van de KRO-NCRV (2022) en ontluisterende kerstbijlagen die het succes van de serie aanprezen en beschuldigingen van keiharde fraude door ongevallenonderzoekers konden we gewoon weer opnieuw beginnen waar we in 1999 waren opgehouden.

De kern van het probleem is niet één journalist met tunnelvisie, maar redacties die dat decennialang hebben verward met moed, en die zelf een groot probleem met kwaliteitsborging van hun informatievoorziening hadden. Grote kranten en omroepen bleven Dekker, die in de jaren negentig van de vorige eeuw tenminste nog tegengesproken werd, maar na 2022 niet meer, opvoeren als integere luis in de pels, zelfs toen oud-onderzoekers publiekelijk lieten zien dat zijn paradepaardjes – van het vermeende “extra rondje” tot de waterlanding en de witte pakken – eenvoudigweg niet te staven waren met radar, cockpitprocedures, medische data en vrijgegeven archieven. De parlementaire enquête kon in YouTube-filmpjes zonder wederhoor worden weggezet als “wassen neus”, terwijl niemand aan tafel het ongemakkelijke werk deed: dóór het decor van verontwaardiging heen prikken, de stukken lezen, claims naast feiten leggen en live zeggen dat de keizer geen kleren aan heeft.

Intussen werden de rollen omgedraaid. Onderzoekers die zich hielden aan hoor- en wederhoor, documentatie en onzekerheidsmarges werden verdacht gemaakt als technocraten die “iets te verbergen” hadden, terwijl de journalist die hardnekkig bleef shoppen in halve waarheden en ontcrachte scenario's mocht poseren als moreel geweten. Dat is geen ongeluk van het moment, maar een redactionele keuze: je kiest voor de meeslepende verontwaardiging in plaats van het dorre feitenonderzoek, voor de

held van de dramaserie in plaats van de deskundige die met nuance het verhaal compliceert.

Die lafheid heeft een prijs. Niet voor redacties – die schuiven door naar de volgende serie en de volgende podcast – maar voor bewoners en nabestaanden die dertig jaar lang zijn blijven leven in een zorgvuldig gevoede mist van “onder de pet”, “we zullen het nooit weten” en “ze vertellen ons nooit de waarheid”. Waar het dossier inmiddels op tal van punten gewoon helder is, bleef de journalistiek hangen in een waas van suggestie, omdat het nu eenmaal lekkerder leest dan een nuchtere reconstructie die ook erkent wat níet is gebeurd.

Misschien is dat de hardste les van de Bijlmerramp, en eentje die de sector liever niet trekt: niet dat de overheid per definitie alles verzwijgt, maar dat een flink deel van de journalistiek zelf allergisch blijkt voor archiefstukken, nuance en zelfcorrectie zodra die botsen met het heldenverhaal van de eigen bronnen. Zolang redacties liever meebuigen met de mythes van hun vertrouwenspersonen dan met de feiten uit hun eigen documentatie, blijft de vraag hangen wie hier nu precies wie aan het controleren is.

Zolang redacties hun favoriete klokkenluider blijven beschermen tegen de uitkomsten van het dossier, is het niet de staat, maar de media zelf die “onder de pet” houden wat ze allang hadden moeten erkennen.